

Vážené kolegyně, kolegové,

asi jste už také slyšeli, jak lékaři zneužívají při jednání s pacienty svoji převahu. Vztah lékař-pacient je citlivý, samozřejmě lékař ví více než pacient, přirozené rozdělení rolí ještě neznamená nerovnoprávnost. Někdy tomu tak skutečně je, míra provinění je však různá. Ti z vás, kdo strávili rok na ošetrovně některého zařízení Československé lidové armády, si možná vzpomenou. Diskuze na téma, jak ublížit lampasákům (důstojníkům, od slova lampas), furtákům (ti co byli na vojně furt), kteří se vyžívali v buz. . . (nenapadá mne v tomto kontextu jiný, než vojenský výraz, dosad' sloveso, vyjadřující typickou činnost velitelů jakéhokoliv stupně), byly asi za hranicí etiky, o to však byly oblíbenější. Lapiduši natukávali injekční jehly o umyvadlo, aby náhodou nebyly příliš ostré (důstojníci při odběru krve dost často kolabovali), oblíbená byla také tzv. reflexní terapie intradermálními pupeny. Stačila aqua pro injectione, vylepšením měla být obzvláště bolestivá intradermální aplikace celaskonu. Zdravotníci na československých armádních ošetrovnách, lapiduši i lékaři, snovali své malé pomsty, aniž by tušili, jak krutě se chovali jejich předchůdci za první světové války. O praktikách některých francouzských neurologů a psychiatrů jsem již psal, dnes pár slov o praxi v armádě císařského Německa. Jakékoliv potíže, pro které se nenašlo organické vysvětlení a byly připsány na vrub psychice, byly kategorizovány buď jako simulace, nebo jako hysterie. Hysterii společnost, včetně lékařů, chápala jako poruchu vůle. Platila presumpce viny. Již ve Švejkovi říká rakouský vojenský lékař, že Češi jsou bandou simulantů. Léčení simulace i hysterie bylo v podstatě stejné. Různé druhy sugesce, trápení dlouhým pobytem v teplé lázni, izolací a podobně, na frontě mělo být lépe než na ošetrovně.

Bonnský psychiatr Raether popsal svoji válečnou terapeutickou (?) metodu:

„Konal jsem léčebná sezení pouze večer. Žádný z léčených lidí nevěděl, kdy na něj přijde řada. Dal jsem vždy pokyn, aby mne následovali do ordinace, zcela nečekaně. Tam si sundali šaty a lehli si na elektrickou lavici. Jeden muž držel pacientovi nohy, dva muži ruce, které měl položené u hlavy, a jeden muž se staral o elektrické zařízení. Nikdo kromě doktora nemluvil. Na pokyn začal přístroj hučet. Obvykle jsem chvíli čekal se stopkami v ruce. Tím pacientovo očekávání vystoupilo až k vrcholu. Najednou jsem použil faradický kartáč a pouze v případech silných analgetik to trvalo déle než 0,5–1 minutu, než se tetanické křeče projevíly v celém těle. Potom jsem postupně snižoval a začal se silnou verbální sugescí. Slabším proudem jsem přejížděl celé tělo kromě hlavy, krku, dlaní a chodidel a přikazoval, aby se ochrnutá končetina pohnula, či těm, kteří nemluvíli, nebo koktali, dával opakovat slova.“ Zda podobné metody léčily posttraumatickou stresovou poruchu, se můžeme dnes jenom dohadovat.

Verbální sugesce, příkazy a rozkazy hrály v autoritativním systému, jakým byla německá armáda, velkou roli. Síly své osobnosti využil i neuropsychiatr Edmund Foster, když léčil hysterickou slepotu, vzniklou v říjnu 1918 po plynovém útoku. Případ nacionalistického svobodníka se od jiných lišil tím, že postižený se na frontu vrátit chtěl. Nejspíše šlo o hysterickou reakci na blížící se porážku Německa. Foster osobnost svého pacienta pochopil dobře a přesvědčil jej, že pouze výjimečně silná osobnost, předurčená k velkému dílu, je schopna slepotu překonat. To se také stalo, svobodník prohlédl. Pacient se mu odvděčil za 15 let, kdy již byl říšským kancléřem a jeho záchrance, tehdy přednosta psychiatrické kliniky ve Greifswaldu, byl dohnán k sebevraždě (anebo zavražděn). Edmund Foster by jistě prospěl lidstvu i sobě, kdyby svobodníka Hitlera nevyválčil⁽¹⁾. Nemohl vědět, co z něj bude, avšak jeho patologickou osobnost poznal. Vypustil džina z láhve. Velkou otázkou je, zda by dokázal nesplnit absolutní příkaz, závažný pro každého lékaře – nemocného léčit a vyléčit.

Zpět k naší, rozhodně méně dramatické, armádě. Drobná pomsta na zlovolných důstojnících mohla mít efekt, byť sotva označitelná za terapeutický, zdravotníkům se možná mohlo vést o něco lépe. Pokud se mne zeptáte, zda jsem to někdy také provedl, odpověď je ne, neztupil jsem jehlu, neaplikoval celaskonové pupeny. Ale chuť to udělat, tu jsem občas měl.

Na Vaše příspěvky se i s redakční radou těší

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc. – předseda redakční rady

Literatura

1. David Lewis. Muž, který stvořil Hitlera. Zrození vůdce. Práh, 2005.

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc.

1. neurologická klinika LF MU
a FN u sv. Anny
Pekařská 53, 656 91 Brno
rektor@fnusa.cz

